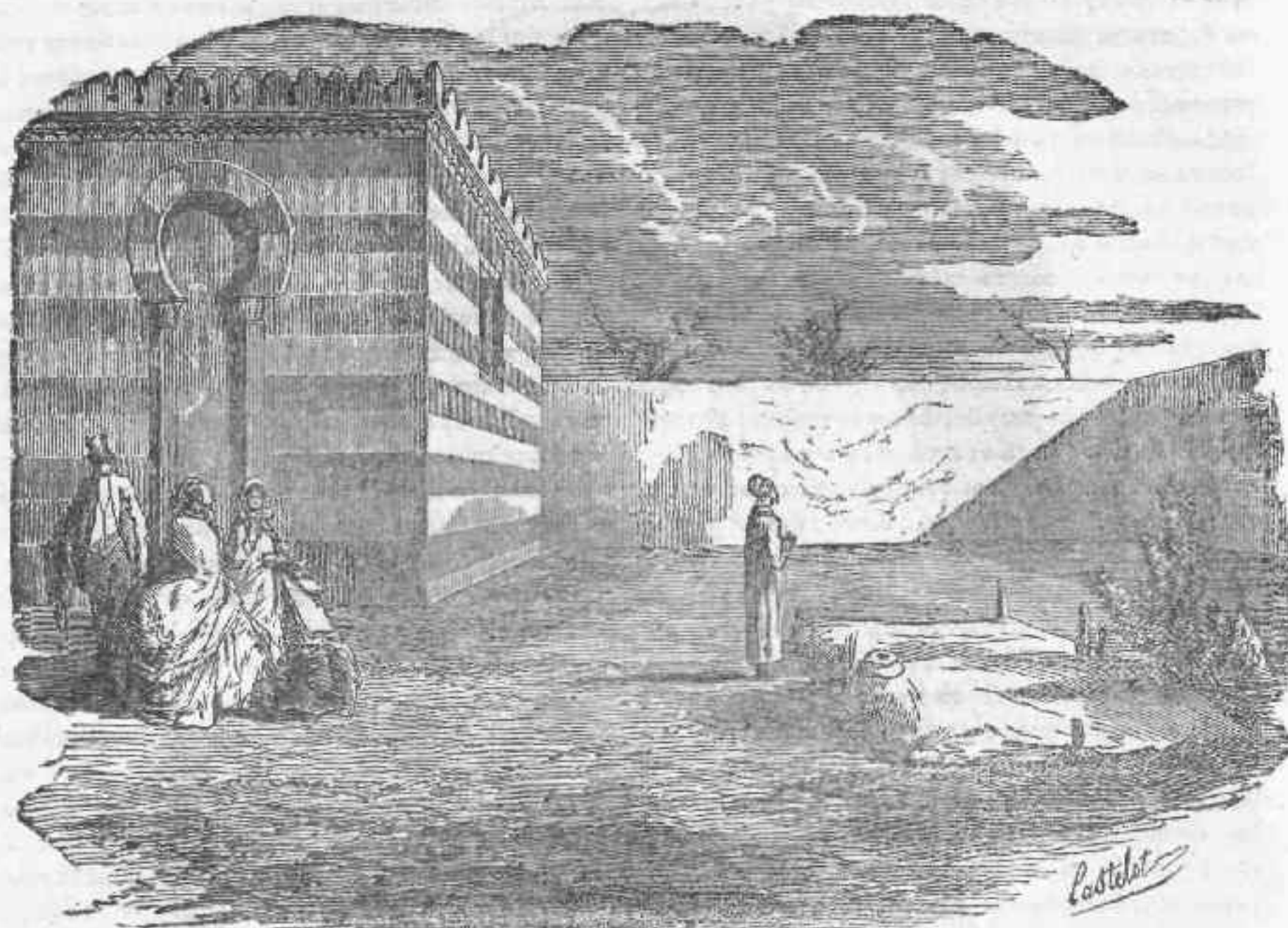

Μνημείον τῆς βασιλίσσης τῆς Οὐδης.

Ἡ νέα αὕτη ἐκπνάστασις ἀνευθύνειεν εἰς ἡμᾶς τὴν βασιλίσσαν τῆς Οὐδης, ἥτις ἐλθοῦσα εἰς τὴν Εὐρώπην ἵνα ἀνακτήσῃ διὰ τῆς ἀγγλικῆς δικαιοσύνης τὸ Κράτος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δι' ἐνὸς ψηφίσματος κατεβρόχθισεν ἡ ἐν Καλκούτῃ ἐμπορικὴ ἐταιρεία, εὗρεν ἀντὶ θρόνου τάρον, εἰς ὃν καταβίβασεν αὐτὴν ἡ ἀδελμονία καὶ ἡ Οὐλίας. Ἀπέθανε δὲ εἰς Παρισίους τρεῖς χιλιάδας λεύγας μακρὰν τῆς μητροπόλεως αὐτῆς.

Ἐὰν ἡ παρατιθεμένη ἐνταῦθα εἰκὼν ὁμοιάζῃ τὴν πεσοῦσαν ἐκείνην Μεγαλειότητα, οἱ χαρακτῆρες αὐτῆς οὔτε κάλλους, οὔτε εὐρυθμίας εἶναι ἄμοιροι· οὔτε ὁ καλλωπισμὸς τῆς κεφαλῆς στερεῖται κομψότητος· ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος ἔχει ἀξιοπρεπὲς καὶ ἡγεμονικόν.

Ἀποθανοῦσαν τὴν βασιλίσσαν τῆς Οὐδης, Μάλχαν Καχουάρ καλουμένην, ἐταρίχευσαν κατὰ τὰ ἰνδικὰ ἔθνη, καὶ μετὰ ταῦτα ἔφεραν ἐν πομπῇ εἰς τὸ πολυάνδριον Père-Lachaise, ὅπου ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἡγόρασε θέσιν ἀντὶ 18 χιλιάδων δραχμῶν ἵνα ἀνεγείρῃ μνημεῖον βασιλικὸν ὑπὲρ ἐκείνης τῆς ὁποίας ἤρπασε τὸν θρόνον.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΛΑΩΣΙΣ

ΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1453.

Κατὰ τὰς ἀρχικὰς πηγὰς συγγραμμένα ὑπὸ

Α. Δ. ΜΟΡΑΜΑΝΝΟΥ.

(Συντλ. 10: φιλολ. 219, 220, 221, 222 καὶ 223.)

— 000 —

ΕΚΠΟΡΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

Τρίτη, 29 Μαρτίου 1453.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐσβέσθησαν καὶ τὰ τελευταῖα πυρὰ ἐν τῷ τουρκικῷ στρατοπέδῳ, ὅπως ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐφόδου οἱ στρατιῶται (α). Ὁ αὐτοκράτωρ περιῆλθεν ἔριππος μετὰ τοῦ αἰκίου αὐτῷ Φραντζῆ τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους ἵνα ἐπιθεωρήσῃ τὰς φυλακὰς καὶ βεβαιωθῇ ὅτι ἕκαστος ὡς γενναῖος στρατιώτης ἦν παρεσκευασμένος πρὸς τὸν ἀγῶνα. Καὶ τοὺς μὲν πύργους καὶ τὰ τεῖχη εὗρε φυλασσόμενα, τὰς δὲ πόλεις πάσας κεκλεισμένας ἀσφαλέστατα. Ἐλθόντες δὲ καὶ ἐν τοῖς Καλλιγάρτοις καὶ πεζεύσαντες ἀνέβησαν εἰς τὸν πύργον, ὅθεν ἤκουσαν ὁμιλίαν καὶ θόρυβον· καὶ ἐρωτήσαντες τοὺς φύλακας ἔμαθον ὅτι ὁ θόρυβος ἐξηκολοῦθει καθ' ὅλην τὴν νύκτα, διότι οἱ Τούρκοι μετεκόμιζον παρὰ τῇ τάφρῳ τὰ

(α) Ν. Βέρβαρ. σελ. 51.

πρὸς τειχομαχίαν ἀναγκαῖα (α). Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἤρξατο νὰ προετοιμάζεται καὶ ὁ στόλος, τὰ πλοῖα ἐπλησίασαν πρὸς τὰ τείχη, ἡ προκατασκευασθεῖσα γέφυρα ἐξεύχθη, καὶ ἐν γένει περὶ τὴν δευτέραν ἀλεκτροφωνίαν ἀνευ συνθήματος ἤρξατο ἡ ἐφοδὸς (β). Ὁ Σουλτάνος διήρесе τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τρία τάγματα· καὶ τὸ μὲν πρῶτον συνέκειτο ἐκ πρεσβυτῶν νεοσυλλέκτων καὶ ἀπομάχων (γ), τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ τῶν ἀτάκτων, καὶ τὸ τρίτον ἐκ τῶν Γενιτσάρων. Πρῶτον ὤρμησε τὸ τάγμα τῶν πρεσβυτῶν, προτιθεμένου τοῦ Σουλτάνου ἢ νὰ ἐξασθενήσῃ οὕτω διὰ τοῦ κόπου τοὺς πολιορκουμένους, ἢ νὰ παρασύρῃ αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ὅτε καὶ ἤθελεν ἀποκρούσει τὴν ἐφοδὸν (δ). Κατὰ τὴν πρώτην ἐφοδὸν ἠνάγκασαν οἱ πολιορκούμενοι τοὺς ἐφορμήσαντας νὰ ὀπισθοχωρήσωσι, τὰς μὲν ἀναβόθρας ἀνατρέψαντες, αὐτοὺς δὲ φονεύοντες διὰ λίθων καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυρός. Ὅσοι δὲ διασωθέντες ἐτρέποντο εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐμαστιγοῦντο παρὰ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν ἱσταμένων, ὥστε ἠναγκάζοντο καὶ αὐθις νὰ ἐφορμήσωσιν (ε). Ἀπεκρούσθη δὲ ὡσαύτως καὶ τὸ δεύτερον τάγμα ὅπερ εἶχεν ὀρμήσει, ἠχούντων τῶν τυμπάνων, κατὰ τῆς πύλης τοῦ Ἀγ. Ρωμανοῦ ὅπου ἱστατο ὁ αὐτοκράτωρ. Οἱ πολιορκούμενοι προσέβαλλον αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐπάλξεων καὶ ἐφόνευσαν πλείστους διὰ τῶν τηλεβόλων. Τότε προσέταξεν ὁ Σουλτάνος τοὺς Γενιτσάρους νὰ ἐφορμήσωσιν (ς). Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἄνδρες ἠγωνίζοντο γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὑπὲρ ἐκάστης σπιθαμῆς γῆς, αἱ γυναῖκες συρφεύσασαι εἰς τὰς ἐκκλησίας κατεύθυνον γονυκλιτεῖς προσευχὰς ἱκετηρίου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Παναγίαν. Πανταχοῦ ἀντήχουν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ ἐξηκολούθει μὲν μανιώδης ἡ πάλη ἀλλ' ἀνευ τινὸς ἐκβάσεως, μέχρις οὗ ἐγένετο ἡμέρα, πρὸ πάντων παρὰ τῇ πύλῃ τοῦ Ἀγ. Ρωμανοῦ, ἐφ' ἧς ἐκυμάτιζεν εἰσέτι ἡ σημαία τοῦ αὐτοκράτορος. Περιστοιχισμένος οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν μεγιστάνων τῆς πόλεως ἐπάλαψε καρτερικῶς ὑπὲρ τοῦ τελευταίου ἀδάμαντος τοῦ διαδήματος αὐτοῦ (ζ). Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ ἐδείχθησαν ἀντάξιοι τῆς θέσεως ἣν ἐνεπιστεύθησαν ἐκάστω. Περὶ δὲ τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωῒας βόμβρα καταπεσοῦσα εἰς τὴν θέσιν ἣν κατεῖχον οἱ Ἐνετοί, ἐκρήμνισε μέγα μέρος τοῦ ἀνορθωθέντος τείχους καὶ ἐνέπλησε τὸν αἶρα καπνοῦ καὶ κονιορτοῦ. Καὶ ἐν τῷ ἁμαξέφωρμῳ ἐν τῶν ταγμάτων τῶν πολιορκητῶν ἐναντίον τῆς θέσεως ταύτης, καὶ 300 Τούρκοι ὑπερεπήδησαν τὸ προτείχισμα· οἱ Ἕλληνες ὁμῶς βοηθούμενοι παρὰ

τῶν Ἐνετῶν πλείστους μὲν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπεδίωξαν (α). Ἀλλὰ καὶ διὰ θηλάσεως ἐγένετο ἐφοδὸς παρὰ τοῦ ἐν Βασιχτῆς στόλου, ὅστις ἀπάρας περὶ τὴν 3 ὥραν ἦλθε πρὸ τῆς ἀλύσεως. Μικρὸν δὲ διαμείνας ἐκεῖ καὶ μὴ τολμήσας νὰ προσβάλῃ τὰ παρ' αὐτὴν πλοῖα, ἀνήχθη ἐπὶ τὴν Προποντίδα καὶ προσωρμίσθη ἐν τῇ συνουσίᾳ τῶν Ἰουδαίων, ὅπου τὸ πλήρωμα ἀπέβη πρὸς λείαν (β).

Τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ λιμένος πλοῖα, κυδωνόμενα ὑπὸ τοῦ Ζαχανὸς Πασᾶ, προσέβαλλον τὴν συνουσίαν τοῦ νῦν Φαναρίου ἣν ὑπερχοπέζετο ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς, ὅστις ἀπέκρουσεν αὐτοὺς (γ). Ἐν τούτῳ ὁ Σουλτάνος φέρων βάρβαν σιδηρεῖν, σωζομένην καὶ νῦν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγ. Εἰρήνης, παρώτρυνεν αὐτοπροσώπως τοὺς στρατιώτας ποτὲ μὲν κολακεύων ποτὲ δὲ ἀπειλῶν αὐτοὺς (δ). Νέα βόμβρα ἐκσπενδονισθεῖσα ἐκ τοῦ μεγάλου τηλεβόλου ἐκρήμνισε πάλιν μέρη τινὰ τῶν τειχῶν, καὶ ἐν διαστήματι μόλις ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἐνεπλήσθη ὁ περίβολος αὐτῶν ἐκ 30,000 Τούρκων, ὧν ὁ ἀριθμὸς, προσελθόντων καὶ ἐτέρων, ἠύξθη εἰς 70,000. Οἱ πολιορκούμενοι προσέβαλλον αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ ἐνδοτέρου τείχους καὶ ἐκ τῶν ὀπῶν τῶν πύργων διὰ λίθων, πυροβολισμῶν καὶ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πυρός, καὶ ἐφόνευσαν πλείστους ὅσους, ὥστε, ὡς πλλαχοῦ λέγει ὁ Ν. Βάρβαρος, μάρτυς αὐτόπτης, μόλις ἐξήρκεσαν 20, 40 καὶ 80 φόρτοι καμήλων πρὸς μεταφορὰν τῶν νεκρῶν (ε). Οἱ Τούρκοι ἵνα ὑπερπηδῶσι τὰ τείχη ἀνέβησαν πολλάκις ὁ εἰς ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἐτέρου, καὶ τρίτος ἄλλος ἐπὶ τῶν τοῦ δευτέρου· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι αὐτῶν ἐματαιώθησαν (ς).

Ἐν τούτῳ ἡ παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀγ. Ρωμανοῦ φρουρά ἤρξατο νὰ ὑποχωρῇ, ὅτε ἐπελθόντες Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος καὶ Δημήτριος ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ νέας ἐπικουρίας, κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Εὐρεθεὶς δ' ἐκεῖ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς στρατιώτας ἀποδειλιάσαντας εἶπεν· αἰεὶ συστρατιῶται καὶ ἀδελφοί, στήτε ἀνδρείως, παρακαλῶ ἡμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ θεοῦ, ὅτι τὰ νῦν θεωρῶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἀρχὴν λαμβάνειν συγκοπὴν ποιῆσαι, καὶ ὀλίγον διασκεδάζονται, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ συνήθειαν ἐρχονται, καὶ ἡ νίκη ἐλπίζω εἰς θεὸν τοῦ εἶναι ἡμετέρα. Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε, ὅτι ὁ πολύτιμος στέφανος ὑμῖν ἐσεται, οὐχὶ μόνον φθαρτὸς καὶ γῆινος, ἀλλὰ καὶ ἐπουράνιος. Ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν πολεμεῖ, δειλία κατέχει τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν » (δ).

Ἐν ᾧ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔλεγε ταῦτα ἐτραυματισθὲν διὰ βέλους ὁ τῶν Γενουηνσίων ἀρχηγός, ὁ Ἰωάννης Ἰουστινιανός, κατὰ τινὰς μὲν εἰς τὴν χεῖραν, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸν πόδα, καὶ οἱ πόνοι ἡ-

(α) Ἐπειδὴ παρὰ τῷ Ἐφραί Καπού δὲν ὑπῆρχε τάφος, ἔπεται ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ παρὰ Φραντζῇ ἀναφερόμενη Καλλιγαρία καὶ ἄλλη ἡ παρὰ Βαρβάρου, ἣν πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἄλλαχοῦ. Ἡ τάφος ἀρχεῖται ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἐδδέρμου.

(β) Φραντζ. σελ. 280.

(γ) Ὁ Ν. Βάρβαρος λέγει ἐκ Χριστιανῶν (Christiani), πλὴν εἰς τούτους δὲν ἦν συγκαχωρημένοι νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ τουργικῷ στρατῷ. (δ) Ν. Βάρβαρ. σελ. 52.

(ε) Ν. Βάρβαρ. 52.—Φραντζ. σελ. 282.

(ς) Ν. Βάρβαρ. σελ. 52. (ζ) Ἀντόθ.

(α) Ν. Βάρβαρ. σελ. 54. (β) Ν. Βάρβαρ. 56.

(γ) Ν. Βάρβαρ. 56.—Φραντζ. 281.

(δ) Δούκ. σελ. 284. (ε) Ν. Βάρβαρ. 54.—Δούκ. 286.

—Φραντζ. 282. (ς) Φραντζ. σελ. 283.

νάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν ἣν κατείχετο ὅπως ἐπιδέσῃ τὴν πληγὴν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἰδὼν αὐτὸν φεύγοντα, ἠρώτησε τοῦ διευθύνετο· ἐκαῖνος δὲ ἀπεκρίνατο· αὐτὸν ὁ θεὸς ὁδηγεῖ τοὺς Τούρκους. » Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εἶπεν αὐτῷ· αὐτὸν δὲ ἀδελφέ, τί τοῦτο πεποίηκας; στρέψον ἐν τῷ διατεταγμένῳ σου τόπῳ, ἡ πληγὴ αὕτη ὀλίγον τι ἐστὶ, στρέψον ὅτι τανὺν ἡ πλείων ἀνάγκη ἐστίν, ἡ πόλις εἰς χεῖράς σου κρέμαται ἵνα λυτρώσῃς αὐτήν. » Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς οὐδὲν ἀποκρινόμενος ἐπορεύθη εἰς Γαλατᾶν (α).

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐσπευσε πανταχοῦ παρῶν καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς στρατιώτας νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ προελθοῦσαν ἀποδειλίαν· οὐχ ἥττον ὁμοῦ οἱ Τούρκοι ἰδόντες τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν ἐφόρμησαν ἐναντίον τῶν πολιιορκουμένων. Γιανίτσαρὸς τις Χασάνης τοῦνομα ἐξ Οὐλουπάδ (Λουπαδίου), ἀνὴρ γιγαντώδης, παρακολωθούμενος ὑπὸ 30 ἄλλων, ὥρμησε κατὰ τὸ μέρος ὅπου ὑπῆρχεν ἔτι ἀταξία. Καὶ ἀπέκρουσαν μὲν αὐτοὺς οἱ πολιιορκούμενοι διὰ βελῶν καὶ λίθων κατακρηνίσαντες καὶ δεκκοκτώ, ὁ Χασάνης ὁμοῦ δὲν ὑπεχώρησεν, ἀλλὰ τῶν πολιιορκουμένων ὀλιγαρίθμων ὄντων πρὸς ἀντίστασιν, ἀνῆλθεν, ἐπὶ

τῶν τειχῶν ὅπου παρηκολούθησαν αὐτὸν καὶ οἱ λοιποί. Ἐνταῦθα συνήφθη μάχη καθ' ἣν ἔπεσεν οὗτος λίθος βληθείς· οἱ πολιιορκούμενοι ἰδόντες αὐτὸν κείμενον ἐρρίπτον πανταχοῦ λίθους κατ' αὐτῶν· καὶ ὁμοῦ ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν γονάτων μέχρις οὗ ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν τραυματίων· ἐκ τῶν ἀπαθῶν αὐτοῦ τινὲς μὲν ἐφρονεῦθησαν, τινὲς δὲ ἠνυχιάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν (α). Οὐχ ἥττον ὁμοῦ πεισματώδης ἦν ὁ ἀγὼν κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τῶν τειχῶν, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐξηκολούθουν ἀπωθύντες τοὺς ἐφορμῶντας, ὅτε αἴφνης προσεβλήθησαν ἄνωθεν καὶ κατὰ τὰ νῶτα αὐτῶν, διότι πεντήκοντα περίπου Τούρκοι ἰδόντες τὴν Κερκόπορταν ἠνεωγμένην, εἰσχωρήσαν δι' αὐτῆς καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τῶν τειχῶν διευθύνθησαν πρὸς τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως· τοὺτους δὲ ἐκολούθησαν καὶ ἕτεροι, πηγνύοντες τὰς ἀναβάθρας κατὰ τὰ διάφορα μέρη δι' ὧν διήρχοντο οἱ πρῶτοι, ὥστε οὕτω κατώρθωσαν νὰ ἐπιπέσωσιν ἐκ τῶν ὀπισθεν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος (α). Ἐν τῷ ἄμα διεδόθη ἐν τῇ πόλει ἡ εἰδήσις ὅτι οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτῆς, καὶ πάντες ἐσπευσαν πρὸς τὸν λιμένα ἵνα διασωθῶσιν ἐπὶ τῶν πλοίων. Οἱ φρευροὶ τῶν πυλῶν ἀπέτρεπον τοὺς φεύγοντας, πιστεύοντες εἰς τινὰ προφητείαν λέγουσαν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμελλόν μὲν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν τῇ πόλει μέχρι τοῦ Φόρου Ταύρου, ἐκείθεν ὁμοῦ ἤθελον ἀποδιωχθῆν μέχρι Περσίας. ἵνα δὲ ἀναγκάσωσι τοὺς φεύγοντας νὰ διαμείνωσιν, ἐκλείδωσαν τὰς πύλας καὶ ἐρρίψαν τὰς κλεῖς ἐκ τῶν τειχῶν εἰς τὴν θάλασσαν (β).

Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ πάλιν ἀπεπειράθη ἵνα ἀναγκασθῇ τοὺς εἰτελάσαντας ἐχθροὺς, πλὴν ἀπολέσας πᾶσαν ἐλπίδα ἔδραμε κεντήσας τὸν ἵππον αὐτοῦ καὶ σύρας τὴν σπάθην πρὸς τὴν πύλιν τοῦ Ἀγ. Ρωμανοῦ, θάνατον καὶ φθοράν φέρων τοῖς ἐναντίοις. Ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἐμάχετο ὡς ἀετὸς Δὸν Φραγκίσκος ὁ ἐκ Τωλήτου, καὶ Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος ὅστις ἀνακραῖζας « θέλω θανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν », ἐφόρμησεν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, διεσκόρπισεν αὐτοὺς καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ὁ Καντακουζηνὸς ἐφρονεῦθη μαχόμενος πλησίον τοῦ αὐτοκράτορος, Ἰωάννης δὲ ὁ Δαλμάτης ἐδείξεν ἀνδρίαν αξιοθαύμαστον. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει πάντοτε πεισματώδης μεταξύ τῆς πύλης τοῦ Ἀγ. Ρωμανοῦ καὶ τῆς Χαρσίας. Τὰ μεταξύ αὐτῆς καὶ τῆς ἐπομένης πύλης ἐκτεινόμενα τείχη εἶχε κατακρηνίσει τὸ μέγα τηλεβόλον. Οἱ Ἕλληνες ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσέλθωσι διὰ τῆς Χαρσίας πύλης ἐκ τῶν προτειχισμάτων ἐντὸς τῶν ἐνδοτέρων τειχῶν, πλὴν οἱ Τούρκοι ἐπέκειντο αὐτοῖς, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν νεκρῶν ἐν τῇ τάφρῳ μεταξύ τῶν Πύργων ἦν τοσοῦτος, ὥστε κατέστη ἀδύνατος ἡ δίοδος διὰ τῆς πύλης. Τότε καὶ Ἕλληνες καὶ Τούρκοι ὥρμησαν ἵνα εἰσέλθωσι διὰ τῶν ἐρειπίων τῶν τειχῶν παρὰ τῇ πύλῃ, ὥστε ἡ πόλις ἐνεπλήσθη συγχρόνως ἐχ-

(γ) Φραντζ. 283. — Χαλκοκονδ. σελ. 453. — Λεονάρδ. Χίος σελ. 98. Οἱ ματαγενέστεροι ἱστοριογράφοι ἐπαναλαμβάνουσιν ὅσα πρῶτος ὁ Φραντζῆς εἶπε μεμψόμενος τὸν Ἰουστινιανὸν ἕνεκα τῆς δειλίας αὐτοῦ. Δικαίως ὁμοῦ ὁ Χάμμερος κατέδειξεν ὅτι αἱ κατηγορίαι εἰσὶν ἀνυπόστατοι. Ἦναι μὲν ἀληθεῖς ὅτι ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκ τοῦ τόπου τῆς μάχης ἐν ὧρα κρίσεως ἐπέφερε νίκην τῶν πραγμάτων τροπὴν, πλὴν μήπως δὲν ἤθελε συμβῇ τὸ αὐτὸ ἐὰν ἐφρονεῖτο; Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἄρα αὐτοῦ ἀλλ' ἐκείνων οἵτινες πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος δὲν προσῆδον τοιαύτην τινὰ περίπτωσιν. Ἐκ τῶν πόνων τῆς πληγῆς ἀπώλεσεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς πᾶσας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ, δι' ὅς ἐπρεπαν ἐκ προοιμίων νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ ἀντικαταστάται, ἀνάγκης τυχεύοντες, τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων φυλακῶν, ὑπερ ὅμως δὲν ἐγίνετο. Μετὰ πολὺ πλείονος πιερίας ἢ ὁ Φραντζῆς ἔμειλε περὶ αὐτοῦ ὁ Ἑντὶς Βάρδαρος « Vedando questo Zuan Zustignan Zenovese da Zenova, se delibera de abandonar la sua posta e corso a la sua nave, che iera stà messa a la cadena; e questo Zuan Zustignan l'imperator si l'avea fatto capetanio da terra; e scapando questo che iera capetanio, vignando el dito per la tera criando: turchi son intradi dentro da la tera; e menteva per la gola, che ancora i non iera intradi dentro. » Ἦτοι· « Ἰδὼν τοῦτο ὁ Ἰωάννης Ἰουστινιανὸς Γενουίνσιος ἐκ Γενούης, ἀπεράσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν ἣν κατεῖχε καὶ ἐσπευσε πρὸς τὸ πλοῖον αὐτοῦ προσωρισμένον παρὰ τὴν αἰχμήν. Τὸν Ἰωάννην Ἰουστινιανὸν εἶχε ὀνομάσει ὁ αὐτοκράτωρ ἀρχηγὸν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων. Φεύγων καὶ τοι ἀρχηγὸς δὲν ἔκραζε διαρχόμενος τὴν πόλιν ὅτι οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἐν αὐτῇ. Πλὴν ἐφύδατο ψεύδος μάχη· διότι οἱ Τούρκοι δὲν εἶχον ἔτι εἰσέλθει. » Ὁ Βάρδαρος ὀλίγας τινὰς ὥρας διαμείνας μετὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀναμειβόμενος οὐδὲ τὸν ἀναγκαῖον χρόνον οὐδὲ κατάλληλον περίστατον εἶρεν ἵνα πληροφορηθῇ ἀκριβέστερον. Μετὰ τετρακοσίων δὲ χρόνων παρέλειπον νομιζόμεν ὅλοι, περιττὸν νὰ ἐνδιατρίβωμεν ἐν τοιαύταις ἀμφισβητήσεσι, ζητοῦντες ν' ἀποπλύνωμεν τὴν κηλίδαν ταύτην δι' ἧς ἰδνκαὶ ἀντιζηλῶσι ἐμὸλυνον τὴν μνήμην τοῦ ἥρωος Ἰουστινιανοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ χειρογράφου τοῦ Βαρδάρου ἐπισημαίνει τῷ περιθωρίῳ τὰς λέξεις « la sua posta », διὰ τοῦ σχολίου « per essere ferito da freza, » διότι ἐτραυματίσθη ὑπὸ βέλους.

(α) Φραντζ. κτλ. 284, 285.

(β) Δούκας σελ. 285, 286.

(γ) Χαλκοκονδ. σελ. 454.

θεῶν καὶ φίλων (α). Μάτην ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν χεῖμαρρον τοῦτον, ὅστις ἐπὶ τέλους παρέσυρε καὶ αὐτόν· τότε δὲ ἐν τῇ ἀπελπίσει αὐτοῦ εἶπεν· «Ὁὐκ ἔστι τις τῶν Χριστιανῶν τοῦ λαβεῖν τὴν κεφαλὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, » Μόλις δὲ ἀπήγγειλε τοὺς λόγους τούτους καὶ Ἀζάπης τις ἐτραυματίσεν αὐτόν κατὰ τὸ πρόσωπον· καὶ ἐφόνευσε μὲν αὐτόν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ἕτερος δραμὸν ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐφόνευσε τὸν αὐτοκράτορα, καὶ μὴ γνωρίζων ὅτι ἦτον ὁ αὐτοκράτωρ ἄφηκε τὸ πτώμα αὐτοῦ κείμενον σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν τῷ Σανδουχακδάρ Γιοκυσχοῦ. Οὕτω κατελύθη ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, ὑπὲρ τῆς ὁποίας μαχόμενος ἐφρονεύθη ὁ τελευταῖος τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος τὸ 49 ἔτος τῆς ἡλικίας αἰῶν (β).

Ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης οἱ Τούρκοι εἰσεχώρουν ἀκωλυτὶ ἐντὸς τῆς πόλεως διασκορπιζόμενοι καθ' ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς, καὶ κατασφάζοντες πάντα τὸν προστυχόντα ἀνευ διακρίσεως φύλου, ἡλικίας ἢ καταγωγῆς. Ἀφαιρέσαντες δὲ ἐκ τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν τὰ αὐτοκρατορικὰ ἐμβλήματα ἀνύψωσαν πανταχοῦ τὴν τουρκικὴν σημαίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ καθεκαστα τοιούτων ἀποτροπαίων πράξεων εἰσὶ τοῖς πᾶσι γνωστὰ ἐκ τῶν διηγήσεων περὶ τῆς τύχης τῶν ὑπὸ Τούρκων ἐκπορθουμένων πόλεων, νομίζομεν ὅπως περιττὸν νὰ ἐπικοσμήσωμεν τὴν ἐξιστόρησιν ταύτην διὰ ποιητικῶν εἰκόνων. Ἄς ἐξαικολουθήσωμεν μᾶλλον τὴν διήγησιν τῆς ἀλώσεως καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς τύχης τῆς γενναίας φρουρᾶς τῆς πόλεως κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν συγχρόνων ιστορικῶν.

Ἀφοῦ κατεσφάγησαν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως δύο ἑτι χιλιάδες ἀνδρῶν ἐκ τῆς φρουρᾶς, οἱ Τούρκοι ἐννοήσαντες τότε πρῶτον ὅτι αὕτη ἦν ὀλιγάριθμος καὶ ἀσθενής, ἀνέστειλαν τὴν αἵματοχυσίαν (γ).

Οὐδεμία ἀπαγόρευσις κατίσχυσεν ἵνα περισταίῃ τὴν ἀκάθεκτον ὀρμὴν καὶ ἀπληστίαν τῶν Τούρκων πρὸς ἐξανδραποδισμόν καὶ λεηλασίαν· ὁ μόνος αὐτῶν λογισμὸς ἦν τὸ ποιῆσαι ὅσον οἶόν τε πλείονος αἰχμαλώτους (δ).

Οἱ ἐν τῷ στόλῳ ἰδόντες τὰς τουρκικὰς σημαίας κυματιζούσας ἐπὶ τινων οἰκιῶν ἀπέβησαν, καὶ καταθέντες τὰ ὅπλα παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἵνα ἀφθονωτέραν λείαν μεθ' ἐκυτῶν κομίσωσιν, εἰσεχώρησαν ἐν τῇ πόλει. Οἱ Τούρκοι εἰσερχόμενοι ἐντὸς τῶν οἰ-

κιῶν, ἐπῆγγυον ἐπ' αὐτῶν σημαίαν τινα, ἐξασφαλίζοντες οὕτω τὴν λείαν ἐναντίον πάσης νέας ἐπιθεομῆς (α). Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθον ἐν τῇ Μονῇ τῆς χώρας (τὸ νῦν Κααριὲ Τζαμί) ἐνθα εὐρίσκετο ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας. Ταύτην οἱ Γενίτσαροι διεῖλον εἰς τέσσαρα τμήματα, καὶ κλῆρον βαλόντες ἔλαβον ἕκαστος τὸ ἴδιον μερίδιον (β).

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὅστις εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἐν τῷ λιμένι ἵνα ἱαθῇ ἐκ τῆς πληγῆς, μαθὼν παρὰ τῶν φευγόντων τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, ἀπέπλευσεν εἰς Χίον, ὅπου ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς λύπης (γ).

Οἱ δὲ ἐκ Κρήτης ναῦται, οἵτινες ἐτάχθησαν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πύργων τοῦ Βασιλείου Λέοντος καὶ τοῦ Ἀλεξίου, ἠρνήθησαν νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ Σουλτάνος, πολλάκις ἀποδεικνύων ὅτι ἐτίμα τὴν ἀνδρείαν καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσι μετὰ τοῦ πλοίου, τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν ἀποσκευῶν, ὅπερ μόλις ἐπέισθησαν νὰ παραδεχθῶσιν (δ). Οἱ ἀδελφοὶ Παῦλος, Ἀντώνιος καὶ Τρωῖλος Βροχιάρδαι, οἵτινες ἐμάχοντο ἔτι παρὰ τῇ πύλῃ τῆς Ἀδριανουπόλεως κατὰ τῶν Τούρκων, ἰδόντες ἑαυτοὺς περικυκλωθέντας πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατέπαυσαν τὸν ἀγῶνα ἵνα φροντίσωσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. «Ὡ φρίζον ἦλιν ! εἶπεν ὁ Παῦλος, ὦ στέναζον γῆ ! ἐάλω ἡ πόλις, ἡμᾶς δὲ τοῦ πολεμεῖν παρήλθεν ἡ ὥρα, ἀλλ' ἐπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν εἰ δυνατόν φροντίσωμεν. » Καὶ διελθόντες διὰ τῶν πολυμύων μόλις κατάρθωσαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Γαλατᾶν (ε). Ὁ δὲ Καρδινάλιος Ἰσιδώρος μεταμφιεσθεὶς ἐπωλήθη ὡς αἰχμαλώτος ἐν Γαλατᾶ, ὅθεν ἐδραπέτευσεν μετὰ ταῦτα (ς).

Τὸν ιστοριογράφον Φραντζῆν μεθ' ὅλης τῆς οἰκουγενείας αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντα, ἠγόρασεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σουλτάνου· αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, ὡραῖαι αὖσαι, ἀπήχθησαν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ἡγεμόνος, αὐτὸς δὲ καὶ ἡ σύζυγος φυγόντες μετὰ ταῦτα διαπεραιώθησαν ἐν Πελοποννήσῳ (ζ).

Ὁ λιμενάρχης Ἀλῶς Διέδος ἐπορεύθη πρὸς τὸν ἐν Γαλατᾶ Παδίσταν ἵνα ρυσκευθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου δι' οὗ ἡδύναντο νὰ διατώσωσιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν τὰ πλοῖα. Καὶ ὑπεσχέθη μὲν οὗτος ὅτι ἀμέσως θέλει πέμψαι πρεσβυτήν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Σουλτάνου, παρέβη ὅμως τὴν υπόσχεσιν. Ὁ Διέδος καὶ οἱ συνοδεύσαντες αὐτὸν Βαρβολομαῖος Φιουριὰν πλοίαρχος, καὶ Νικόλαος Βάρβαρος ὁ συντάκτης τοῦ ἡμερολογίου, εὐρίσκοντο ἔτι ἐν Γαλατᾶ, ὅτε παρατηρήσαντες ὅτι τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα ἐζήτουν εὐκαιρίαν ἵνα διαφύγω-

(α) Δούκ. σελ. 286.

(β) Δούκ. σελ. 287.

(γ) Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀναργῶς, ὅτι αὐδαίς εὐρίσκετο ἐν τῇ πόλει προδότης, καὶ ἔτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσμαὴλ Βίης δὲν κατέρησεν νὰ πληροπορηθῇ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς φρουρᾶς. Οἱ σύγχρονοι ιστορικοὶ οὐδένα περὶ προδοσίας τινος ποιοῦνται λόγον· ὅμως καὶ ἐὰν ἐλατὸν τι τοιοῦτο, ἤθελον εἶναι μᾶλλον αἱρετοὶ συγγνώμης ἢ αἰνώτεροι κριτικοὶ οἵτινες ἐν τῇ ἀγχινοῖᾳ αὐτῶν παρεγνώρισαν τὸν γυναικῶν χαρακτῆρα τοῦ Ἰωάννου Ἰουστινιανοῦ, Δουκᾶ Νικητῆ καὶ Γεωργίου Σχολαρίου, χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον οἱ ἄνδρες αὗτοι καὶ τοὶ ὑποπλέοντες εἰς σφάλματα, διαφύλαξαν ὅμως πάντως ἀκέραιον καὶ οὐδέποτε παρεστράφησαν εἰς προδοσίαν.

(δ) Δούκ. σελ. 287.

(α) Ν. Βάρβαρ. σελ. 54, 57.

(β) Δούκ. σελ. 288.

(γ) Δούκ. σελ. 295, 296. — Συγγλ. Βυζαντινὰ. εἰς Δούκ. σελ. 620.

(δ) Φραντζ. σελ. 287.

(ε) Φραντζ. σελ. 288.

(ς) Χαλκοκονδ. σελ. 453.

(ζ) Φραντζ. σελ. 299.

σιν ἔσπευσαν εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐπέβησαν εἰς κῦτά· διαπρίσαντες δὲ τὴν ἄλυσιν ἐπλευσαν εἰς Βεσιχτάς, ὅπου διέμεινον μέχρι μεσημβρίας. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς παρηκολούθησεν αὐτοὺς, πνέοντος βορείου ἀνέμου ἀπέπλευσαν ἐκεῖθεν, καὶ διαβάντες ἐγγὺς τοῦ τουρκικοῦ στόλου, οὗτινος τὰ πληρώματα ἠσυχολοῦντο εἰς λεηλασίαν τῆς πόλεως, διασώθησαν. Ἐν συνόλῳ δὲ διέφυγον τὰ ἐξῆς πλοῖα· ἡ τριήρης τοῦ Ἀλῶυ Διέδου, ἡ τοῦ Ἱερωνύμου Μορεζίνη, ἡ τοῦ Δολφίν Δολφίν ἐκ Τραπεζούντος, ἧτις μόλις καὶ μετὰ κόπου ἠδύνατο νὰ κινηθῇ, διότι 160 ἄνδρες ἐκ τοῦ πληρώματος εἶχον φονευθεῖ κατὰ τὰς διαφόρους συμπλοκάς τοῦ Γαβριήλ Τρεβιζάν, ὅστις ἀπελείφθη αἰχμαλώτος, ἡ ἐκ Κρήτης τοῦ ἱππότου Ζαχαρίου Γριόνη, ἧτις ὁμοῦς κατεσχέθη μετέπειτα ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ τρεῖς ἄλλαι τριήρεις ἐκ Κρήτης, ἡ τοῦ Ἰωάννου Βενιέρη, Ἀντωνίου Φιλαμάτη, καὶ ἀγνώστου τινος. Ἐν δὲ τῷ λιμένι ἔμειναν 15 πλοῖα, 3 αὐτοκρατορικά, 1 ἐξ Ἀγκῶνος, 9 ἐκ Γενούης, ἅτινα ἀοπλά ὄντα κατέλαβον οἱ Τούρκοι· ἀλλὰ καὶ ἑτεροὶ ἐπτὰ ἐκ τῶν Γενουησίων πλοίων, ἅτινα ἦσαν προσωρμισμένα πλησίον τῆς ἀλύσεως, καὶ τὸ τοῦ Γενουησίου Γεωργίου Δόρια, ὅπερ εὐρίσκετο ὑπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Γαλατᾶ, διέφυγον περὶ τὴν ἐσπέραν (α). Ἐκ δὲ τῶν Ἑνετῶν ἐμπόρων ὅσοι συνέδραμον εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πύλεως καὶ μὴ φονευθέντες ὅτε κατὰ πρῶτον εἰσεχώρησαν οἱ ἐχθροὶ ἐντὸς αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φύγωσιν, ἐκρύβησαν ἐντὸς τῶν υπογείων, ὅπου ἀνεῦρον αὐτοὺς οἱ Τούρκοι καὶ ἐπώλησαν ὡς αἰχμαλώτους (β). Ὁ Ὁρχάνης ἐνδυθεὶς τὰ ἱμάτια μοναχοῦ ἐπήδησεν ἐκ τῆς θυρίδος τοῦ πύργου αὐτοῦ εἰς τὸν αἰγιαλόν· Ἕλληνες δὲ τινες καὶ τινες πλοίαρχοι τούρκικοι συνέλαβον αὐτόν. Εἰς δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων τούτων ἐξηγόρασε τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν προδοὺς τὸν Ὁρχάνην, οὗτινος τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμεν ἀμέσως ὁ πλοίαρχος (γ). Ἀχμαλωπίσθησαν δὲ καὶ ὁ Ἱερώνυμος Μηνότος, καὶ ὁ Πέτρος Ἰουλιανός, ὁ μὲν πρόξενος τῆς Ἑνετίας, ὁ δὲ τῆς Ἰσπανίας. Τέλος ὁ Λουκάς Νοταρᾶς ἐγκαταλειφθεὶς παρὰ πάντων, ἐπορεύθη πρὸς τὸν πύργον ἐν ᾧ κατώκουν ἡ ἀσθενὴς αὐτοῦ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα, ἐνταῦθα δὲ συνελήφθη μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τοῦτο μαθὼν ὁ Σουλτάνος προσέταξεν ἵνα φυλάττωσιν ἐντὸς τῆς κατοικίας αὐτοῦ (δ).

(α) Ν. Βάρβαρ. σελ. 58. 59.

(β) Ν. Βάρβαρ. σελ. 55.

(γ) Δούκ. σελ. 381. Χαλκοκονδ. σελ. 455.

(δ) Δούκας σελ. 25. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἱστορεῖ διαφόρους τὰ περὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Λουκά Νοταρᾶ λέγων ἐν σελ. 381 ὅτι ὁ Νοταρᾶς ἐπορεύθη εἰς τὸν πύργον ἐν ᾧ ἐτάχθη ὁ Ὁρχάνης. Νομίζω ἔντελως περιττὴν τὴν διασαφήσιν τῆς μικρᾶς τούτης ἀντιφάσεως, ἧτις ἐξηγεῖται ἔάν τις ὑποθέσῃ ὅτι ἡ οἰκηθῆναι τοῦ μεγάλου Λουκάς κατοικεῖ ἐν τῷ αὐτῷ πύργῳ, ὅστις ἐδόθη τῷ Ὁρχάνῃ καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν. Τοῦτο ἔχων ὅπ' ἑβὴν εἶπον ἄλλαχού τῆς συγγραφῆς ταύτης ὅτι ὁ Ὁρχάνης ἐτάχθη ἐγγὺς τοῦ Σαραγίου, ὅπου καὶ ἀνεῦρον τὴν οἰκίαν τοῦ μεγάλου Λουκάς. Ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Προποντίδα τειχῶν τῆς πόλεως παρὰ τὸν Βουκολόντα, μετὰ τῶν πολλῶν Ἰζατλαδὺ καποῦ καὶ Ἀχὺρ Καποῦ, κάτωθεν ξυλίνης τουρκικῆς οἰκίας ἀνέστηκε ἡ ἐπιγραφή·

Ὁ Βάρβαρος λέγει ὅτι τῶν μὲν αἰχμαλώτων ὁ ἀριθμὸς συνεποσάτο εἰς 60,000, τὰ δὲ λάφυρα ἦσαν ἀξίας 300,000 δουκάτων· δι' οὓς οἱ Τούρκοι ἔτη πολλά μετὰ ταῦτα συνείθιζον ὁμιλοῦντες περὶ τινος πλουσίου νὰ λέγωσι παροιμιωδῶς πως, ὅτι συμμετέσχε καὶ αὐτὸς τῆς λεηλασίας τῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐκτὸς αὐτῆς συμβεβηκότων περαιοῦντες τὴν τραχιὰν ταύτην διήγησιν, ἐπισυνάπτομεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀγ. Σοφίᾳ διαπραχθέντων στυγερῶν ἀνοσιουργημάτων, ἵνα ὡς ἐν κατόπτρῳ καταδείξωμεν τὴν φρικώδη εἰκόνα τῆς κτηνώδους τῶν Τούρκων καταστάσεως, ἀπεισίως προσιωνιζομένην τὴν νίκην τοῦ ἰσλαμισμοῦ ἐπὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ ἤρχε προφητεία τις λέγουσα ὅτι οἱ Τούρκοι ἔμελλον νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν τῇ πόλει μέχρι τοῦ κίονος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· τότε δὲ ἄγγελος ἐξ οὐραναὺ καταβὰς καὶ φέρον ῥομφαίαν παραδώσει αὐτὴν ἀνώνυμῳ ἀνδρὶ παρὰ τὸν κίονα ἱσταμένῳ ἵνα καταδιώξῃ τοὺς Τούρκους μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Περσίας. Εἰς ταύτην πιστεύοντες οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔδραμον περὶ τὴν 6 ὥραν τῆς πρωῒας εἰς τὴν Ἀγ. Σοφίαν, ὥστε ἐν βραχεὶ ἐπλήσθη ὁ ναὸς ὑπὸ ἀναριθμήτου ὄχλου. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας τῆς ἐκκλησίας ἐπερίμενον τρέμοντες καὶ προσευχόμενοι τὸ ἀποθνήσκον. Οἱ Τούρκοι προσέβησαν ἐντὸς ὀλίγου μέχρι τοῦ ναοῦ τούτου, συνέτριψαν τὰς πύλας διὰ πελέκεων, καὶ ἀμαχητὶ ἀπήγαγον αὐτοὺς ὡς πρόβατα αἰχμαλώτους συνδέσαντες ἀνὰ δύο, τοὺς μὲν ἄνδρας διὰ σχοινίων, τὰς δὲ γυναῖκας διὰ τῶν ἰδίων ζωστήρων ἀνευ διακρίσεως ἡλικίας ἢ τάξεως κοινωνικῆς. Ἐπραζαν δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τὰ φρικωδέστερα ἀθεμιτοουργήματα, καὶ ἠρέμωσαν αὐτὸν ἐντελῶς, συντρίψαντες τὰ τίμια καὶ ἱερὰ σκεύη, καὶ τὰς λυχνίας, καὶ τοὺς σταυροὺς, καὶ τὰς εἰκόνας, καὶ ἀφαρπάσαντες τὰ καλύμματα τῆς ἀγίας τραπέζης, ὧν ἄλλα μὲν καταστρώσαντες ἐκάθηντο ἐπ' αὐτῶν εὐωχούμενοι καὶ ἀσελγαίνοντες, ἄλλα δὲ ἀπεκόμιζον ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς ἐπικαλύμματα τῶν ἵππων αὐτῶν (α). Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐμπεσοῦσα εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν ἐκλήθη Ἰσταμποῦλ, καὶ πρωτεύουσα ἀνεδείχθη τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΛΟΥΚ. (Τὸ ἑλλαιπὸν καλύπτεται ὑπὸ ξυλίνου πύργματος).

ΝΟΤΑΡΑΣ

ΜΙΕΡΜΗΝΕΤΟΥ. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι μόνον τὴν θέσιν τῆς οἰκίας τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐπηρέτησέ ποτε ὡς διαρρηγνύς. Ταύτην μέχρι τούδε ἀνάκδοτον ἀνιῶν ὁ ἐμὸς ὑπηρετὴς Γεώργιος Φιλιππίδης ἐξ Ἀνδρου, ὅστις πολλὰς παρέσχε μοι ἀξιοπαύους ὑπηρεσίας διὰ τῆς ἐπιδηξιότητος αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔνθους πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν μνημείων τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Πολλάκις αὐτὸς ἀπὸ μετῴρου ὕψους μοι ὑπαγόρασεν ἐπιγραφὰς ἀπροσίτους μοι.

(α) Δούκας σελ. 289—293. — Φραντζ. σελ. 290. Χαλκοκονδ. σελ. 455.